

Магда Мушинка
(Пряшів, Словаччина)

ВОЛИНСЬКИЙ ЧЕХ ВОЛОДИМИР ЛІБОВИЦЬКИЙ В (1906–1984): КОРОТКИЙ ЖИТТЄПИС

У статті подано життєпис чеського балетмейстера, уродженця Волині Володимира Лібовицького (1906–1984), учня школи українського танцю В. Авраменка в Рівному та балетної школи Є. Никольської в Празі. Він виступав на професійних сценах Праги, Братислави, Ужгорода та Хуста (1930–1939). Під час Другої світової війни – в театрах Швейцарії. Під кінець війни вступив у Чехословацьке закордонне військо в Англії. Після війни був засновником та керівником Армійського ансамблю пісні і танцю в Празі, балетної групи Українського національного театру та Піддуклянського українського народного ансамблю в Пряшеві. Звільнений з роботи з політичних мотивів він в лісі під Прагою побудував дерев'яну хатинку, в якій прожив десять років. Умер в Празі від рака. Похоронений в м. Радотін.

Ключові слова: Волинь, В. Авраменко, народні танці, балет, “Нова сцена” в Ужгороді та Хусті, Піддуклянський український народний ансамбль у Пряшеві.

Магда Мушинка. Волинский чех Владимир Либовицкий (1906–1984): краткое жизнеописание.

В статье представлены жизнеописание чешского балетмейстера, уроженца Волини Владимира Либовицкого (1906–1984), ученика школы украинского танца В. Авраменко в Ровно балетной школы Е. Никольского в Праге. Он выступал на профессиональных сценах Праги, Братиславы, Ужгорода и Хуста (1930–1939). Во время Второй мировой войны – в театрах Швейцарии. Под конец войны вступил в Чехословацкое зарубежное войско в Англии. После войны был основателем и руководителем Армейского ансамбля песни и танца в Праге, балетной группы Украинского национального театра и Пиддуклянського українського народного ансамблю в Пряшеве. Уволен с работы по политическим мотивам он в лесу под Прагой построил деревянную избушку, в которой прожил десять лет. Умер в Праге от рака. Похоронен в г. Радотин.

Ключевые слова: Волинь, В. Авраменко, народные танцы, балет, “Новая сцена” в Ужгороде и Хусте, Пиддуклянський український народний ансамбль в Пряшеве.

Mahda Mushynka. Volyn Czech Volodymyr Libovytskyi (1906-1984): A Short Biography

The article analyses the biography of Czech ballet master Volodymyr Libovytskyi (1906-1984). He was born in Volyn' region and finished Vasyl Avramenko School of Ukrainian Dance in Rivne and Yelyzaveta Nikolska Ballet School in Prague. Volodymyr Libovytskyi performed on the stages of Prague, Bratislava, Uzhhorod, Khust (1930-1939) and also in the theatres of Switzerland during World War II. After the war he founded and headed Army Ensemble of Music and Dance in Prague, as well as the Ballet Group of Ukrainian National Opera and Ballet Theatre and Pidduklianskyi Ukrainian Folk Ensemble in Priashev. He was discharged over some political motives and after ten years of solitary life Volodymyr Libovytskyi died of cancer in Prague. His body was buried in Radotin.

Key words: Volyn', Vasyl Avramenko, folk dance, ballet, Nova Stsena in Uzhhorod and Khust, Pidduklianskyi Ukrainian folk ensemble in Priashev.

Наприкінці 70-х рр. ХХ ст. Чехословаччину відвідала урядова делегація Швейцарії. Після офіційних переговорів і підписів міждержавних договорів Президент ЧСР Густав Гусак, згідно з дипломатичним протоколом, звернувся до голови швейцарської делегації із запитанням: “Може у Вас є якесь приватне бажання?”. Звичайно у таких випадках запитані бажають звільнити когось із в'язниці, зустрінутися з дисидентом, придбати рідкісну річ, побувати в якомусь атрактивному місці тощо.

Голова швейцарської делегації приголомшив президента несподіваним бажанням: “Ми би хотіли зустрінутися з маестро Лібовицьким”. Ні президент, ні його дорадники не знали, хто

такий маестро Лібовицький. “Це – відомий чеський хореограф та режисер, який в часі Другої світової війни дістав політичний притулок у Швейцарії, заснував кілька драматичних колективів у таборах військовополонених, а на провідних швейцарських сценах ставив класичні опери, між іншим “Продану наречену” Беджіха Сметани. Ми довідались, що він живе у Празі і хотіли б йому подякувати за внесок в швейцарсько-чеські взаємини”. “Якщо він живий, то ще сьогодні буде присутній на урочистій вечері”, – заявив президент і дав приказ органам безпеки розшукати “маестро Лібовицького”. Начальник відповідної служби через пару годин доповів президентові, що В. Лібовицький – чужак, який живе в лісі за Прагою сам в дощаній буді без електрики й води в оточенні котів та вуликів з бджолами. “Належно опрацювати, привести в порядок і ще сьогодні доставити до Президентського палацу на Градчанах” – наказав президент.

Далі розповідає В. Лібовицький: “В одне після обіддя лісовою стежкою прибули до моєї хатинки в лісі троє людей. Так і так, мовляв урядова делегація з Швейцарії хоче зустрітись з Вами. Чи Ви згодні? Я дав моментально згоду. Мене звели стежкою в село Псари, посадили в лімузин і завезли спочатку в парикмахерську, потім у баню, а на кінець у позичальню костюмів. Там мене обули в модні мокасини, одягли у чорні штани, білу сорочку із запонками та метеликом, фрак, а на голову наділи циліндр. Подивившись в дзеркало, я не впізнав самого себе. На Градчанах мене представили спочатку президенту Гусаку, який пояснив, що моя присутність на урочистій вечері має державне значення і щоб я відповідно до того поводив себе. Я обіцяв достойно репрезентувати свою соціалістичну батьківщину. Я ж артист-професіонал! Оскільки запитання до мене можуть бути французькою та німецькою мовами (у Швейцарії мовляв обидві мови є державними), мені призначили двох перекладачів. “Мені перекладачі не потрібні – я ж володію обома мовами, а як треба, могу говорити ще і італійською, яка там теж є офіційною”. Перекладачів зняли.

На вечері я став майже центральною фігурою. Голова делегації заявив, що для них є щастям, що бачать живого “маестро Лібовицького”, який ще у 1939 р. полонив швейцарську публіку своїм танцем на фестивалі в Цюріху, а в часі війни заснував Польський табірний театр, з яким поставив понад півтори сотні концертів у різних таборах Швейцарії. Як режисер та хореограф провідних театрів Цюріху, Женеви та інших міст він поставив кільканадцять балетів, та опер, в яких і сам виступав солістом і т.д. і т.п. Ясна річ, що все це йому задалегідь написали.

Я подякував за запрошення і за політичний притулок, який Швейцарія 1939 року дала не лише мені, але тисячам чеським борцям проти фашизму. На питання про мою долю після Швейцарії я розповів, про участь в закордонному Чехословацькому війську в Англії. Про Армійський художній ансамбль Віта Неєдлого тощо.

Коли мене спитали, що роблю зараз, я відповів, що вік (понад 70 років) не дозволяє мені танцювати, але соціалістична влада дала мені солідну пенсію і я на заслуженому відпочинку в щасті і спокої доживаю свій вік. На своїй дачі я малюю. Одну свою картину я привіз з собою і дарую її делегації як подяку за допомогу в часі війни. Запитанням, відповідям і бурхливим оплескам не було кінця краю. Довелось підняти тост за чехословацько-швейцарську дружбу. Одним словом, я зіграв свою роль, як колись на сцені – на відмінно.

Після вечері мене відвезли в якийсь будинок, там переодягли у мої шати і повезли назад у Псари. Через пару днів прибув до мене сам начальник президентської канцелярії, ніби президент розпорядився дати мені державну квартиру в Празі в кварталі, який сам виберу. Я категорично відмовився, мовляв, як би без мене жили у Псарах кішки, бджоли, квіти, яблуні і груші. Дякую. Але був би радий, якби ви провели на мою дачу дорогу, щоб на випадок потреби могла заїхати до мене машина швидкої допомоги. І справді, через певний час у Псари нагрянули “Cestné stavby” зі своєю технікою і від села до моєї хати (понад півкілометра) поклали асфальтову дорогу. Це був найвищий гонорар у моєму житті за добре виконану театральну роль”. (Запис Миколи Мушинки).

Хто був цей артист, що так бездоганно і переконливо зіграв свою власну роль?

Володимир Лібовицький народився 10 листопада 1906 р. в с. Новини Чеські Млинівського району в чеській сім'ї, переселеній туди 1870 р. Мати чешка – народжена вже на Волині, виростала в українському середовищі й прищепила синові любов до української пісні. Основи професіонального танцю В. Лібовицький здобув у Танцювальній школі Василя Авраменка в Рівному (1922–1923). У 1924 р. батько вислав його на навчання у Середню сільськогосподарську школу у Великих Опатовіцях на Моравії, де його учителями були визначні діячі чеської культури Карел

Коллар та Їржі Маген. Ті, побачивши в учневі театральний талант, запропонували йому продовжувати навчання в театральній школі. Батько не погодився і син 1928 р. без яких-небудь фінансових засобів втік із дому, з великими труднощами добрався до Праги і записався у приватну балетну школу російської емігрантки Єлисавети Никольської. Гроші на навчання заробляв принагідною фізичною працею, від другого курсу – виступами у масових сценах у театрі. Після закінчення балетної школи і кількомісячних виступів на сцені Виноградського театру в Празі В. Лібовицький 1933 р. став солістом Національного театру в Братиславі. У 1937 р. він прийняв місце художнього керівника професійного Земського театру в Ужгороді, в якому тоді панувала повна анархія. Він завів у театрі сувору дисципліну і надав йому українських характер, що не сподобалось москвофілам, які змушували його ставити п'єси російською мовою або т.зв. "язичієм". На протест проти таких вимог В. Лібовицький відійшов з театру.

У 1938 р. він заснував в Ужгороді приватну балетну школу, однак після Віденського арбітражу в листопаді 1938 р. переселився в столицю Карпатської України в Хуст, де його було призначено помічним режисером та хореографом, а після смерті Микола Аркаса – головним режисером державного українського театру "Нова сцена" (директор Юрій Шерегії). Після окупації Карпатської України угорською армією 15 березня 1939 р. В. Лібовицький повернувся в Прагу і був прийнятий солістом у Театр балету своєї вчительки Є. Никольської, яка саме тоді готувала програму для міжнародного музичного фестивалю в м. Люцерні у Швейцарії і попросила В. Лібовицького зайнятися підготовкою цієї програми, яка б мала мати слов'янський характер. В. Лібовицький назвав свою програму "Українська сюїта". Вона художніми засобами балету головним чином закарпатськими танцями, відображала окупацію Карпатської України гортіївськими військами. Програма у великій міжнародній конкуренції мала великий успіх. Лібовицькому за неї було запропоноване місце режисера та хореографа оперного театру в Цюріху, яке він охоче прийняв. Пізніше він став солістом і режисером оперного театру в Женеві. У Швейцарії він поставив кільканадцять опер і балетів. Там його застала Друга світова війна. У часі війни В. Лібовицький заснував кілька театральних груп в таборах військовополонених польських та радянських солдат.

У 1944 р. він вступив добровольцем у Чехословацьке військо в Англії. Після війни повернувся у Прагу і демобілізувавшись з армії, продовжував працю в чеських театрах. Наприкінці 1946 р. став художнім керівником професійного Армійського художнього театру ім. Віта Неєдлого, де заснував танцювальну групу. Тісно співпрацював з аматорськими театрами та кіно. Тісно співпрацював з Товариством волинських чехів – переселенців з України в м. Жатець, де 1947 р. заснував самодіяльний Ансамбль волинської молоді.

У 1954 р. його було покликано в професійний Український національний театр у місто Пряшів у Східній Словаччині, де він з молодих хлопців і дівчат без будь-якої фахової освіти створив, професійну балетну групу, з якою поставив кілька концертів народних танців, а в 1955 р. і ціловечірній балет "Марійка".

У 1956 р. на базі балетної групи УНТ виник у Пряшеві 80-членний Піддуклянський український народний ансамбль, а Лібовицький став його першим хореографом, поставивши кілька успішних вистав.

Та в кінці 50-х рр. учасники протифашистського руху опору на Заході потрапили в неласку радянських та чехословацьких органів влади. В. Лібовицького обвинуватили у "зраді Батьківщині" і прогнали з Пряшева.

Не маючи стріхи над головою і надії на придбання квартири в Празі, він на віддалі 20 км. від Праги в кадастрі села Псари купив лісну ділянку і на ній побудував дерев'яну хатинку, в якій прожив понад десять років.

Наприкінці 70-х рр. він несподівано успадкував у Празі квартиру по своїй законній дружині (з якою одружився в середині 30-х рр., прожив з нею лише пару тижнів і покинув, офіційно не розлучившись). Про неї від часу розлучення він нічого не знав. У новопродбаній квартирі він прожив останні роки свого життя. Умер 18 грудня 1984 р. від рака горла.

Перед смертю він бездоганно зіграв ще одну "театральну роль". Знаючи, що його здоровельний стан безнадійний, він дав надрукувати 80 повідомлень про свою смерть та похорон, в які потрібно було вписати лише дату смерті. На 80 конвертах з наклеєними марками він написав адреси своїх родичів та друзів, в які треба було покласти повідомлення (parte) з дописаною датою смерті і кинути в поштову скриньку. Крім того, на дванадцятьох другортах телеграм він

власноручно написав повідомлення про свою кончину, в яке так само потрібно було вписати дату смерті; в деякі конверти вкласти і надруковане запрошення на поминки в ресторані.

Квартиру він тут же залишеним тестаментом заповів своїй родичці, яка дбала про нього в останні місяці.

Одна з телеграм була заадресована нам. На похороні в пражському крематорії зібралася сотня людей. Майже всі вони лише з прощальної промови чоловіка довідалися про складний життєвий шлях В. Лібовицького.

Урну з його прахом було поховано на цвинтарі в містечку Радотін під Прагою.

Джерела та література:

1. Архів В. Лібовицького у приватній власності Миколи Мушинки.
2. Капішовський В. [Мушинка М.]. Володимир Лібовицькому – 70 / В. Капішовський [М. Мушинка] // Дукля. – Пряшів, 1976. – № 6. – С. 74–76.
3. Мушинка М. “Мистецтву я віддав цілого себе”. До століття з дня народження балетмейстера Володимира Лібовицького (1906–1984) / М. Мушинка // Дукля. – Пряшів, 2006. – № 6. – С. 34–38.
4. Мушинка М. Володимир Лібовицький (10.9.1906 – 18.12.1984) / М. Мушинка // Український календар. – Варшава, 1986. – С. 176–181.
5. Мушинка М. За мистецькими заповітами Василя Авраменка. Про хореографічну діяльність Володимира Лібовицького / М. Мушинка // Народна творчість та етнографія. – К., 1994. – № 1. – С. 25–31.
6. Смотер Р. [Мушинка М.]. Володимир Лібовицький. [Некролог] / Р. Смотер [М. Мушинка] // Дружно вперед. – Пряшів, 1985. – № 2. – С. 10–11.
7. Смотер Р. [Мушинка М.]. Розмова з Володимиром Лібовицьким. До 70-ліття дня народження / Р. Смотер [М. Мушинка] // Дружно вперед. – Пряшів, 1976. – № 10. – С. 26–27.
8. Mušinka M. Volodymyr Libovickij / M. Mušinka // Forum. – Toronto, 1985.